

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงของภาษาไทย 6 ภาษาใน ล. ท่าตะโก จ. นครสวรรค์นั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังนี้

ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาตระกูลไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ ภาษากลุ่มน้อยในประเทศไทย ภาษาไทถิ่นต่าง ๆ ที่มีผู้วิจัยไว้แล้วโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเสียงและระบบเสียง เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย

ศึกษานักฐานทางประวัติศาสตร์

ผู้วิจัยได้ศึกษาประวัติของคนลาวกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การวิจัย หลักฐานการอพยพของคนลาวเหล่านี้จากถิ่นกำเนิดเข้ามาในประเทศไทย โดยศึกษาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ พงศาวดาร และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้แล้วยังได้รวบรวมความรู้จากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุ ของลาวแต่ละกลุ่มเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของบรรพบุรุษ

เก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการวิจัย

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ขอความร่วมมืออำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อส่งแบบสอบถามให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านกรอก เพื่อให้ทราบว่าแต่ละท้องถิ่นมีการใช้ภาษาดังอะไรบ้าง
2. จากการแจกแบบสอบถามทำให้ผู้วิจัยพบว่าในอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดนครสวรรค์มีภาษาลาวกลุ่มต่าง ๆ ผู้ที่กระจายตัวอยู่ในทุกอำเภอ แต่ผู้วิจัยเลือกทำการวิจัยเฉพาะอำเภอท่าตะโก เพราะมีภาษาลาวกลุ่มต่าง ๆ อยู่มาก และเป็นการสะดวกสำหรับผู้วิจัยที่จะไปศึกษา ฉะนั้นผู้วิจัยจึงออกสำรวจหมู่บ้านต่าง ๆ ทั่วตนเอง และสอบถามจากเด็กนักเรียน และผู้ปกครองนักเรียนที่อยู่ในหมู่บ้าน และตำบลต่าง ๆ และหัวหน้าตำบล

เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม และเพื่อศึกษารายละเอียดอื่น ๆ เพิ่มเติม ในการสำรวจนี้ไม่ทำการคัดเลือกหมู่บ้านและบุคคลภาษาที่เหมาะสมที่จะใช้ในการวิจัย โดยอาศัยหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

2.1 หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกหมู่บ้าน

2.1.1 เป็นหมู่บ้านเก่า ประชากรส่วนใหญ่ที่เข้ามาเป็นเวลานานแล้ว

2.1.2 ประชากรส่วนใหญ่ในหมู่บ้านเป็นลาวกลุ่มเดียวกัน และยังคงใช้ภาษาเดียวกันในการติดต่อสื่อสารกันทั้งในครัวเรือน และในหมู่บ้าน

2.1.3 สถานที่ตั้งของหมู่บ้านไม่ไกลจากที่ตั้งที่ว่าการอำเภอมากนัก ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูล

2.2 หลักเกณฑ์ในการเลือกบุคคลภาษา

2.2.1 บุคคลภาษาที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไป เพราะบุคคลภาษาที่อยู่ในวัยนี้จะยังคงใช้ภาษาลาวในชีวิตประจำวัน และกาบุคคลภาษาอายุน้อย จะสามารถรักษาภาษาเดิมไว้ได้มากกว่าบุคคลภาษาอายุน้อย

2.2.2 ใช้บุคคลภาษาเพศหญิง เพราะบุคคลภาษาที่เป็นหญิงส่วนใหญ่มักจะอยู่บ้าน ไม่ค่อยได้เดินทางไปไหน เพราะฉะนั้นโอกาสที่ภาษาที่ใช้พูดจะเปลี่ยนไปจึงมีน้อยกว่าผู้ชาย

2.2.3 ใช้บุคคลภาษาอาชีพทำนา ทั้งนี้เพราะเป็นอาชีพที่ไม่ต้องออกเดินทาง หรือติดต่อกับคนต่างเผ่าชน ซึ่งจะทำให้ภาษาเปลี่ยนช้า

2.2.4 บุคคลภาษาที่สามารถใช้ภาษาที่วิจัยได้เป็นอย่างดี มีวิถีชีวิตในการออกเฝ้ายางสมบูรณ์ และดูสุขภาพแข็งแรง

2.2.5 คุณสมบัติอื่นของบุคคลภาษา คือเป็นคนคล่องแคล่ว ใจกว้างใจดี และมีความเต็มใจในการเป็นบุคคลภาษา

การเก็บข้อมูลภาคสนาม

1. ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

เมื่อได้คัดเลือกหมู่บ้านและบุคคลภาษาที่เหมาะสมแล้ว จึงเริ่มเก็บข้อมูลภาคสนามโดยมีระยะเวลาในการเก็บข้อมูลดังนี้

1.1 ระยะเวลาที่หนึ่ง คือระยะตั้งแต่ประมาณกันยายน 2527 ถึง ตุลาคม 2527 รวมเวลา 2 เดือน เป็นระยะทดลอง ผู้วิจัยทำความคุ้นเคยกับผู้บอกภาษาและคนอื่น ๆ สัมภาษณ์ประวัติความเป็นมาของลาวแต่ละกลุ่ม และทดลองบันทึกเสียงเพื่อคัดเลือกผู้บอกภาษาที่ดีที่สุด

1.2 ระยะเวลาที่สอง คือระยะตั้งแต่ประมาณเดือนธันวาคม 2527 ถึง เดือน พฤษภาคม 2528 รวมเวลา 6 เดือน เป็นระยะที่ออกเก็บข้อมูลจริง โดยเริ่มเก็บข้อมูลที่ละภาษาเพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในการบันทึกข้อมูล และเพื่อจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ และมีประสบการณ์จากข้อบกพร่องในการเก็บข้อมูลในระยะแรก ๆ และเพื่อใช้เป็นแนวทางแก้ไขในการเก็บข้อมูลของภาษาที่ยังไม่ได้เก็บข้อมูล เนื่องจากในการวิจัยครั้งนี้ต้องวิจัยภาษาลาว 6 กลุ่ม ซึ่งผู้บอกภาษาบางคนอยู่ไกล บางคนอยู่ไกล ไม่ปลอดภัยในการที่ผู้วิจัยจะออกไปเก็บข้อมูลที่บ้านของผู้บอกภาษาเอง ฉะนั้นในการเก็บข้อมูลบางภาษาเช่นภาษาลาวแง้ว ลาวพวน ผู้วิจัยได้เชิญผู้บอกภาษามาบอกข้อมูลที่บ้านของผู้วิจัยเอง ซึ่งจะเชิญคนพูดภาษานั้น ๆ มา 2 คนเพื่อให้คนหนึ่งเป็นผู้บอกภาษาหลัก และอีกคนหนึ่งเป็นคนคอยช่วยและกำกับผู้บอกภาษาหลัก ในบางครั้งผู้บอกภาษาหลักเผลอบอกข้อมูลภาษาไทยกลาง ฉะนั้นเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูลแต่ละภาษาจะไม่เท่ากัน สำหรับภาษาที่ผู้วิจัยออกไปเก็บข้อมูลที่บ้านของผู้บอกภาษาเองจะใช้เวลาครั้งละประมาณ 2-4 ชั่วโมง และภาษาละประมาณ 7-10 ครั้ง สำหรับภาษาลาวแง้ว และลาวพวนเก็บข้อมูล 3 ครั้ง ครั้งละประมาณ 4-5 ชั่วโมง ผู้บอกภาษาส่วนใหญ่เป็นคนแก่มีหน้าที่อยู่เฝ้าบ้าน เพราะฉะนั้นจึงเป็นการสะดวกสำหรับผู้วิจัยที่จะออกไปเก็บข้อมูลเวลาใดก็ได้ เพียงแต่นัดผู้บอกภาษาไว้ก่อน แต่ทั้งนี้ต้องงดเก็บข้อมูลในวันพระเพราะผู้บอกภาษาต้องไปวัด

หลังจากเก็บข้อมูลแต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะตรวจสอบข้อมูลที่ได้ และทำการวิเคราะห์ไปพร้อมกันเลย เพื่อว่าถ้าหากมีข้อสงสัยหรือปัญหาจะได้ทำการตรวจสอบจากผู้บอกภาษาได้ทันทีในการเก็บข้อมูลครั้งต่อไป

2. กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 นำรายการศัพท์* ที่เตรียมไว้ไปถามผู้บอกภาษา โดยใช้ภาพหรือของจริงประกอบ และหากคำศัพท์ใดไม่สามารถแสดงได้ด้วยภาพ ผู้วิจัยจะแสดงท่าทางหรือยก

* ใ้จาก Harris (1975) , Brown (1965) และปทานุกรมไทย-อังกฤษ ของ ส.เสถบุตร (2523)

ตัวอย่างคำนั้นในบริบท (Context)

2.2 เมื่อซักถามจนแน่ใจแล้ว จึงจับบันทึกเสียงที่ได้ยินด้วยสัทอักษร และถ้าคำใดมีลักษณะน่าสนใจเป็นพิเศษ ผู้วิจัยจะจดคำอธิบายเพิ่มเติมลงไป

2.3 เพื่อเป็นหลักฐานในการตรวจสอบข้อมูลที่จดไว้ภายหลัง จึงได้บันทึกเสียงในขณะที่ถามไปพร้อมกัน โดยให้ผู้บอกภาษาออกเสียงคำละ 2 ครั้ง โดยเว้นระยะเวลาระหว่างออกเสียงครั้งแรก และครั้งที่สองพอสมควร

ปัญหาในการเก็บข้อมูล

1. ปัญหาในเรื่องการสับเปลี่ยนภาษา (Code Switching) ของผู้บอกภาษา เนื่องจากผู้บอกภาษาบางคนสามารถพูดภาษาไทยกลางได้ บางครั้งจะเปลอบอกคำศัพท์ และสำเนียงที่เป็นภาษาไทยกลางออกมา ซึ่งผู้สังเกตการณ์คนอื่นจะทักท้วงและเกิดการโต้เถียงกันบ้าง แต่บางครั้งถ้าผู้สังเกตการณ์ลืม หรือไม่ไว้ทักท้วง ผู้วิจัยก็ไม่สามารถที่จะทราบได้ว่า คำหรือสำเนียงนั้นถูกต้องหรือไม่

2. ปัญหาเรื่องการชักข้อและความไม่สมบูรณ์ของอุปกรณ์ที่ใช้ในการบันทึกเสียง คือในการบันทึกเสียงผู้บอกภาษา ผู้วิจัยใช้เครื่องบันทึกเสียงชนิดกระเป๋าคิวแบบที่ใช้กับแถบบันทึกเสียงชนิดตลับ (Cassette) ซึ่งแถบบันทึกเสียงชนิดตลับนี้ ผู้วิจัยซื้อจากร้านขายอุปกรณ์ไฟฟ้าทั่วไป เมื่อบันทึกเสียงผู้บอกภาษาแล้วมาเปิดฟังดู พบว่ามีเสียงรบกวน จึงทำให้เสียงของผู้บอกภาษาฟังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร ซึ่งบางครั้งต้องเสีย เวลาบันทึกใหม่ทำให้ผู้บอกภาษาหงุดหงิดเพราะต้องพูดซ้ำเก่า ผู้วิจัยจึงต้องยุติการเก็บข้อมูลในครั้งนั้นไว้ก่อนเพื่อไม่ให้มีผลกระทบต่อข้อมูลที่ได้

3. ปัญหาการหลงลืมของผู้บอกภาษา คือผู้วิจัยต้องการให้ผู้บอกภาษาพูดคำแต่ละคำ 2 ครั้ง ในขณะที่บันทึกเสียง แต่ผู้บอกภาษาจะลืมนั่งอยู่เสมอ ต้องบอกให้พูดอีกครั้งอยู่บ่อย ๆ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์หาหน่วยเสียง

ในขณะที่เก็บข้อมูลแต่ละภาษา ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ไปด้วย ในการวิเคราะห์หาหน่วยเสียงแต่ละภาษา ผู้วิจัยใช้วิธีการของ Pike (1977) โดยมีขั้นตอน

โดยสรุปทั้งนี้คือ หลังจากที่ฟังข้อมูลและถ่ายเสียงด้วยสัทอักษรแล้ว จะทำตารางจำแนกเสียงต่าง ๆ ออกเป็นเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ และทำตารางแผนภูมิของเสียงประเภทต่าง ๆ

แผนภูมิเสียงจะแสดงให้เห็นว่าเสียงใดทางที่มีสัทลักษณะใกล้เคียงกัน และเสียงใดบ้างที่มีสัทลักษณะแตกต่างกัน เสียงที่มีสัทลักษณะใกล้เคียงกัน เป็นเสียงที่น่าสงสัยว่าอาจจะเป็นเสียงย่อยของหน่วยเสียงเดียวกันซึ่งก็จะวงไว้ ส่วนเสียงที่มีสัทลักษณะแตกต่างกันมาก ไม่น่าจะมีฐานะเป็นเสียงย่อยของหน่วยเสียงเดียวกัน ก็จะทำรายการไว้ แล้วจะนำไปวิเคราะห์อีกครั้งหนึ่งว่าเป็นหน่วยเสียงหรือไม่

การวิเคราะห์เสียงคู่สงสัยว่าจะจะเป็นเสียงย่อยของหน่วยเสียงเดียวกัน หรือเป็นคนละหน่วยเสียง จะดูว่าถ้าเสียงคู่สงสัยนั้นมีสัทลักษณะคล้ายคลึงกัน และมีการปรากฏแบบแปรอิสระ คือเกิดในสัทบริบทที่เหมือนกัน และความหมายของคำนั้นเหมือนกัน จะถือว่าเป็นเสียงย่อยของหน่วยเสียงเดียวกัน และถ้าเสียงคู่สงสัยที่มีสัทลักษณะคล้ายคลึงกันนั้นมีการปรากฏแบบสับหลัก คือเสียงหนึ่งจะเกิดในที่ซึ่งอีกเสียงหนึ่งไม่เกิด เสียงคู่สงสัยนั้นจะเป็นเสียงย่อยของหน่วยเสียงเดียวกัน แต่ถ้าเสียงคู่สงสัยที่มีสัทลักษณะคล้ายคลึงกัน หรือเสียงที่ไม่ใช่เสียงคู่สงสัยเกิดในสัทบริบทที่เหมือนกัน (Identical Environment) หรือสัทบริบทที่คล้ายกันที่สุด (Analogous Environment) คือแทนที่กันได้ในคำที่มีความหมายแตกต่างกัน จะถือว่าเป็นหน่วยเสียง 2 หน่วยเสียง เพราะสามารถแยกความหมายได้ และคำคู่เช่นนี้ถือว่าเป็นคำคู่แยกหน่วยเสียง (Minimal Pair)

ฉะนั้นจากขั้นตอนดังกล่าว ก็สามารถสรุปได้ว่าแต่ละภาษาประกอบด้วย หน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงสระ และหน่วยเสียงวรรณยุกต์จำนวนเท่าใด มีหน่วยเสียงอะไรบ้าง และเสียงใดมีเสียงย่อย สำหรับวรรณยุกต์นั้นได้คัดเลือกคำที่มีลักษณะสียงต่าง ๆ เพื่อทำแผนภาพคลื่นเสียงแบบช่วงกรองแคบเพื่อตรวจสอบดูว่าผลการวิเคราะห์ด้วยการฟังตรงกับผลที่ได้จากการอ่านแผนภาพคลื่นเสียงหรือไม่ และเพื่อคุณลักษณะทางสัทศาสตร์ของเสียงวรรณยุกต์ในแต่ละภาษาว่าเหมือนหรือต่างกันอย่างไร

2. เปรียบเทียบเสียงปฎิภาค

หลังจากเก็บข้อมูลครบทุกภาษา และโค้วเคราะห์ระบบเสียงครบทุกภาษาแล้ว ผู้วิจัยนำคำศัพท์มาเปรียบเทียบกันเพื่อหาเสียงที่เป็นปฎิภาคกัน (Sound Correspondences) และในการเปรียบเทียบนี้จะเปรียบเทียบในทุกตำแหน่งคือทั้งเสียงพยัญชนะต้น พยัญชนะท้าย สระ และวรรณยุกต์